

SAMLAREN

*Tidskrift för
svensk litteraturhistorisk
forskning*

ÅRGÅNG 87 1966

Svenska Litteratursällskapet

UPPSALA

Almqvist & Wiksells

BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

UPPSALA 1967

position är »den sista bevarade» verkar i förstone övertygande, eftersom boken här heter »Nordisk Hellenism. Och andra essays» — den titel den har ännu i brev till Bonniers 20.2. Men den ursprungliga titeln är ett kryptiskt »Nasc. v. — —», med blyerts ändrat till den i avhandlingen uppgivna. Det får vi inte veta. Efter punkt 1, »Nordisk hellenism», finns en förbluffande parentes, »(e. d.)», som också förtigs. Ekelund har när denna plan gjordes inte varit säker på den centrala essäns titel. Så följer punkt 2, »Psykologiskt» — den rubrik som finns med ännu i manus till *Nordiskt och klassiskt*, där på första sidan men överstruken. Det står emellertid ursprungligen »Psychologica» i planen, där slutstavelsen »-ca» senare ändrats med blyerts till »-skt». Punkt 3, »Ad se ipsum», är i själva verket struken och trean (originalet har f. ö. romerska siffror) är flyttad till nästa punkt: »The child is a greek.» Här meddelar avhandlingen att titeln »Barndom och naturintryck» skrivits till med blyerts men inte att den ursprungliga titeln strukits. Till yttermera visso är hela planen — vilket inte heller nämns — makulerad med ett snedstreck, ett öde som inte drabbat dispositionsutkastet i Agenda. Texten har med andra ord korrumerats till den grad att varje diskussion utifrån avhandlingens version är meningslös.

Om Sven Lindqvists doktorsavhandling på det sättet har anmärkningsvärda — och förvånande — brister, väger dock dess förtjänster betydligt tyngre. Författaren har lagt ner ett stort och viktigt arbete på att klarlägga det invecklade nätet av betydelser och influenser hos Ekelund vid tiden för *Nordiskt och klassiskt* och han har lyckats fördjupa och nyansera den bild som tidigare forskning givit. Vissa partier är lysande litteraturhistoria. Bortsett från den bristfälliga akribin måste avhandlingen också ha mycket att ge framtida Ekelundforskning ur metodisk synpunkt. För den intresserade läsaren överhuvud har Lindqvist åstadkommit en skarpsinnig och känslig handledning. Det har efter hans bok blivit lättare att ta sig fram i det svårtillgängliga landskapet Ekelund.

Kjell Espmark

NILS G. VALDÉN: *Inledning till Vilhelm Ekelund*. Lund 1965.

Nils Gösta Valdéns *Inledning till Vilhelm Ekelund* antyder både med sin titel och med sitt motto (»ianua difficilis»), att den vill hjälpa nybörjaren över initialsvårigheterna. Det är emellertid en mycket krävande handledning, där Ekelundforskningens resultat — och då i första hand Valdéns egna — trängts samman på ca 150 små sidor i en framställning som i sin lakonism är kongenial med föremålet. Författaren tar också för givet att man läser med Ekelunds skrifter inom räckhåll.

Boken har tre huvudavsnitt. Det första, med rubriken »Från *Vårbris* till *Campus et dies*», är en kronologisk översikt av Ekelunds författarskap, upptagande cirka hälften av boken. Den hinner med att ge en god bild av Ekelunds hela utveckling, ange positionerna med hjälp av belysande citat, peka ut de mästare diktaren hyllade vid olika tider och i förbifarten lägga in en mängd ordförklaringar. Det är det mest publikvänliga av de tre avsnitten. Framställningen blir ofta svårgripbar genom att Valdén gärna karakteriserar Ekelund med hjälp av dennes egna formuleringar, infällda i satserna, men citaten är samtidigt mycket väl valda och det lönar mödan att följa anvisningarna.

Det andra avsnittet, »Om Vilhelm Ekelunds boktitlar», är ett omtryck av en uppsats från 1958 (Humanistiska vetenskapssamfundets i Lund *Scripta minora*), försett med ett tillägg som dels ger bibliografiska upplysningar om nytillkomna undersökningar av intresse för detta ämne, dels innehåller Valdéns egna kompletteringar. Den lite speciella angreppspunkten har givit förvånansvärt mycket och det är av värde att uppsatsen gjorts lättare tillgänglig. Här finner man så väsentliga ting som en första analys av »båge och lyra»-motivet i ljuset av Heraklit och en första hänvisning till Nietzsches »Maass und Mitte» i *Vermischte Meinungen und Sprüche* som en möjlig källa för Ekelunds »metron», hans »mått och midt».

Det tredje avsnittet heter »Ekelundska formler» och är ett destillat av Valdéns doktorsavhandling, *Grekiska termer hos Vilhelm Ekelund* (Lund 1961). Av de trettio grekiska nyckelord som studerades i avhandlingen upptas här tjugosju, alfabetiskt ordnade och försedda med en knapp sidas kommentar var. På ett par sammanfattande sidor ges

en systematisering av formlerna, varefter följer ännu ett tillägg. Det är utmärkt att Valdén på detta sätt sammanfattat sina forskningsresultat men man beklagar att den lilla ordboken stannar vid de grekiska termerna. Valdén med hans eminenta sakkunskap hade varit mannen att ge oss ett Ekelundlexikon (på grundval också av Pierre Naerts och andras resultat).

Boken avslutas med ett par sidor bibliografiska upplysningar samt ett termregister.

Det torde framgå av denna översikt att *Inledning till Vilhelm Ekelund* är ett ganska svåröverskådligt arbete. Här finns två kronologiska framställningar som delvis dubblerar varandra och en alfabetisk som till stora delar behandlar samma fenomen. Om »metron» läser man på det sättet på ss. 39 ff., 89 ff. och 134 f., om »entelechi» på ss. 65 f. och 128 f., för att nu välja några exempel. Synpunkter och formuleringar återkommer i de olika avsnitten. En viss upprepning är väl nödvändig om den inledande översikten och den lilla ordboken skall kunna fungera var för sig utan alltför många kors hänvisningar. Som uppläggningsen nu är ställs dock läsaren inför onödiga svårigheter. Ibland skorrar det ena partiet en smula mot det andra — så när studien över boktitlarna glider förbi den fjärde diktsamlingens namn, *Elegier*, som befinns »mer intetsägande» (81), medan den nyskrivna översikten slår fast (12): »Att det var en omvändelse till klassicismen visar redan titeln på följande diktsamling, *Elegier* (1903).» Det försvarar också överblicken, att upplysningarna i tillägget till uppsatsen om boktitlarna inte inarbetats. Först i detta appendix korrigerar författaren sin tidigare tolkning av titeln *Veri similia*, nu med stöd i Werins monografi: »det som liknar (ser ut som) sanning, ej det sannolika». På *bafsstranden* sägs i uppsatsen bära »en pliniansk titel» (96), medan tillägget finner den uppkallad efter en sats av Newton (i och för sig ett värdefullt fynd). För en analys av sammanställningen *Passioner emellan Flykten till naturen Tydlighetens genius* (1927) måste man på detta sätt gå till tre olika sammanhang som delvis täcker varandra, ss. 51 ff., 98 f. och 112 f., där det sista i viss mån reviderar det närmast föregående.

De enskilda härledningarna väcker i allmänhet stort förtroende. I några fall hade man dock varit glad för lite exaktare besked om vad som urgeras i källhänseende. På s. 125 talas sålunda om »överensstämmelse» med Quintilianus, Goethe, Wackernagel och Paulus, medan ett parti på s. 143 f. ger en rad summariska hänvisningar av typen: »om 'vandringstanke' och 'fria-fältets-glädje' se Goethe dagbok 21.3.1780 och samtal med Eckermann 11.3.1828». Man är osäker på om Valdén med sådana referenser vill peka ut sannolika källor, möjliga källor eller bara paralleller som han stött på under sina extensiva studier.

Valdéns lärda *Inledning till Vilhelm Ekelund* är en skrift man inte utan farhågor skulle sätta i händerna på nybörjaren som kört fast i Ekelunds prosa. Författaren ger visserligen god hjälp med en rad av de mer påtagliga hindren i läsarens väg, men framställningen är stora stycken väl esoterisk, och tätheten och svåröverskådligheten gör detta till en bok att läsa med tålmod. Valdén har närmast åstadkommit en liten handbok för dem som redan fångats in i den ekelundska trollkretsen och nu kan dels känna igen sig, dels få hjälp att gå vidare i texterna. Den grundlige grundforskaren har samtidigt givit flera nya uppslag för den vetenskapliga Ekelundexegetiken.

Kjell Espmark

JOHAN WREDE: *Sången om Aniara. Studier i Harry Martinsons tankevärld*. Akad. avh. Stockholm (Åbo) 1965.

Undertiteln till Johan Wredes avhandling om Aniara, »Studier i Harry Martinsons tankevärld», är kanske inte helt adekvat. Förutom en brett anlagd idéanalys ger hans bok även en studie över diktens genesis och över dess språk och stil. Genom tålmodig granskning av manuskript och korrektur har avhandlingsförfattaren lyckats förmedla mycket intressanta inblickar i diktarkretsen. Uppenbarligen tillkommer Martinsons dikter i ett intimt samarbete med förlaget, som förefaller tämligen unikt. Diktaren består den flödande ingivelsen, medan diskreta och hängivna förlagsmän tycks bidra med varsam censur och sovring. Wrede vill längre fram i avhandlingen framställa Martinson som en ytterligt medveten och självkritisk hantverkare, en bild som läsaren kanske har